

بررسی رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و کیفیت تجارب یادگیری در دانش‌آموزان

فربا درتاج*

مریم رجیبان ده زیره**

رضا اسدی نژاد***

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و کیفیت تجارب یادگیری در دانش‌آموزان اول متوسطه (دختر) شهرستان کاشان است. این پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی است و از نظر روش تحقیق، توصیفی از نوع همبستگی می‌باشد. جامعه آماری شامل ۲۰۵ نفر از دانش‌آموزان اول متوسطه (دختر) شهرستان کاشان می‌باشد که در سال تحصیلی ۹۴-۹۵ مشغول به تحصیل بودند و بر اساس جدول مورگان ۱۰۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. جهت انتخاب نمونه‌های مورد نظر از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای استفاده شده است. ابزار پژوهش حاضر شامل پرسشنامه کیفیت تجارب یادگیری نیومن می‌باشد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون با استفاده از برنامه کامپیوتری SPSS استفاده شد. نتایج ضریب همبستگی پیرسون نشان داد بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و کیفیت تجارب یادگیری در سطح آلفای ۰/۰۱ رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. ($P < 0/01$). همچنین نتایج ضریب همبستگی پیرسون نشان داد بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با مؤلفه‌های کیفیت تجارب یادگیری (کیفیت منابع، کیفیت محتوا، انعطاف‌پذیری و رابطه استاد-دانشجو) در سطح آلفای ۰/۰۱ رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. ($P < 0/01$).

واژگان کلیدی: شبکه‌های اجتماعی مجازی، کیفیت تجارب یادگیری، دانش‌آموزان اول متوسطه.

---

*دانشجوی دکتری تکنولوژی آموزشی دانشگاه علامه طباطبایی تهران، عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور کرمان

**دانشجوی کارشناسی ارشد تکنولوژی آموزشی، دانشگاه علامه طباطبایی تهران

***دانشجوی کارشناسی مهندسی شبکه‌های اجتماعی، دانشگاه انفورماتیک ایران

ما در عصر شبکه‌ها زندگی می‌کنیم، عصری که در آن شکل‌گیری شبکه‌های گوناگون اجتماعی آنلاین، شیوه‌های ارتباطی و اطلاع‌رسانی نوینی به عرصه گسترده ارتباطات اجتماعی معرفی کرده است. گسترش روزافزون فناوری‌های مربوط به ارتباطات الکترونیکی نظیر شبکه‌های ماهواره‌ای، اینترنتی و تأثیر آن بر روی بسیاری از شئون اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی، جامعه را چنان دستخوش تغییرات اساسی کرده است که برخی صاحب‌نظران از جمله جوزف نای^۴ شبکه‌های اجتماعی مجازی را بعد جدید قدرت در قرن ۲۱ دانسته‌اند (قاسم‌زاده، ۱۳۹۰: ۲).

در سال ۱۹۶۰ نخستین بار بحث "شبکه‌های اجتماعی مجازی" در دانشگاه ایلی نیوز در ایالت متحده آمریکا مطرح شد (فتحی، وثوقی، سلمان، ۱۳۹۳).

همانند سایر پدیده‌های نوظهور، در مورد شبکه‌های اجتماعی مجازی نیز تعریف جامعی که مورد قبول همگان باشد وجود ندارد. آنچه مورد توافق است امکان برقراری ارتباط و به اشتراک‌گذاری محتوا در این‌گونه شبکه‌ها از طریق ایجاد یک پروفایل و مرتبط نمودن آن با دیگران به منظور ساختن یک شبکه شخصی است. هرچند ماهیت، فهرست علائم و اصطلاحات هر سایت ممکن است با دیگری متفاوت باشد (نیلمالار و چیتا،^۵ ۲۰۰۹: ۱).

هر شبکه اجتماعی سایتی است که افراد را به برقراری ارتباط با یکدیگر، اطلاع‌رسانی درباره وقایع و فعالیت‌ها و به اشتراک گذاشتن اخبار، عکس‌ها، فیلم‌ها و دیگر موارد مورد علاقه افراد دعوت می‌کند شبکه‌های اجتماعی راه نسبتاً جدیدی برای برقراری ارتباط و به اشتراک‌گذاری اطلاعات است (پوره،^۶ ۲۰۱۳).

این شبکه‌ها سایت یا مجموعه سایتی است که در آن کاربران علاقه‌مندی‌ها، افکار و فعالیت‌های خودشان را با دیگران به طور متقابل به اشتراک بگذارند (اسدپور، ۱۳۹۲).

شبکه‌های اجتماعی، گونه‌ای از وب‌سایت‌های اینترنتی هستند که افراد، گروه‌ها و سازمان‌ها، در آن‌ها پیرامون یک یا چند ویژگی مشترک گرد هم می‌آیند و اطلاعات، مطالب و محتواهای خود را با یکدیگر به اشتراک می‌گذارند. با ظهور و بروز تکنولوژی‌های جدید وب، مثل فیس‌بوک^۷، گوگل پلاس^۸، یوتیوب^۹، توئیتر^{۱۰}، شبکه‌های اجتماعی مبتنی بر تعامل کاربران در ارتباط گرایشی، تولید و به اشتراک‌گذاری محتوا هستند (مجردی، اسلامی، جمال، ۱۳۹۳).

دبیران در کلاس درس می‌کوشند تا با شاگردان به مشارکت و تعامل بپردازند و با فعالیت‌هایی نظیر پرسش و پاسخ، ترغیب شاگردان به تفکر، بازخورد اطلاعاتی به دانش‌آموز، تحقیقات و پروژه‌های فردی و گروهی، ایجاد محیط بحث و تبادل نظر، سمینارها و نظایر آن، محیطی تعاملی ایجاد نمایند. در محیط یادگیری الکترونیکی نیز نیاز به ایجاد محیط تعاملی میان دانش‌آموزان و معلمان وجود دارد و این امر محقق نخواهد شد، مگر اینکه از سرویس‌های شبکه اجتماعی در سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی مدارس استفاده گردد. این سرویس‌ها تعامل میان دانش‌آموزان،

^۴ Joseph Nye

^۵ Neelamalar&Chitra

^۶ Poore

^۷ Facebook

^۸ Google plus

^۹ Youtube

^{۱۰} Twitter

مربیان و مدیران مدارس سطح کشور را به طور مؤثری افزایش خواهد داد (آهن^{۱۱}، بی ونا و دیس کالا^{۱۲}، ۲۰۱۱؛ آلی^{۱۳}، سانتوسو و ماسلم^{۱۴}، ۲۰۱۲). سرویس های شبکه های اجتماعی نقش مهمی در تسهیل یادگیری و انتقال تجارب فراگیران به یکدیگر دارند.

شبکه های اجتماعی مجازی می توانند باعث ارتقای کیفیت تجارب یادگیری در فراگیران شوند هدف از آموزش، کمک به ارتقای سطح یادگیری در دانش آموزان است. یادگیری موارد متعددی را شامل می گردد، تقریباً همه فعالیت هایی که ما در طول زندگی انجام می دهیم، از تجارب یادگیری ما سرچشمه می گیرد. ما موضوع های مختلف درسی و غیردرسی مانند ریاضیات، ادبیات، هنر، علوم دینی و نحوه مشارکت را می آموزیم (پرویز و شریفی، ۱۳۹۰). اصطلاح کیفیت تجارب یادگیری را برای اولین بار نیومن^{۱۵} (۱۹۹۰) مطرح کرده است. یادگیرندگان می توانند از طریق ابزارهای آموزشی شبکه اجتماعی، تجربیات خویش را به آسانی با یکدیگر به اشتراک بگذارند (میناکوماری^{۱۶}، آنتونی و وای نی^{۱۷}، ۲۰۱۳، کولازو مولیناری^{۱۸}، ۲۰۱۱).

کیفیت تجارب یادگیری، به عنوان ادراک دانشجویان از درون دادهای مستقیم و غیرمستقیم گفته می شود. طبق دیدگاه وی، کیفیت تجارب یادگیری تحت تأثیر محتوای آموزش، منابع، انعطاف پذیری برنامه های درسی، یادگیری و کیفیت روابط استاد- دانشجو می باشد (نیومن، ۱۹۹۰).

نتایج بررسی هاکنیز و رادی^{۱۹} (۲۰۰۹) نشان می دهد که بیش از ۹۷ درصد دانشگاه های آمریکا و ۹۵ درصد دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی انگلیس برای کمک به بهبود فرایند مدیریت آموزش، تسهیل تعامل بین یادگیرندگان و کمک به بهبود یادگیری به صورت برنامه ریزی شده از محیط یادگیری مجازی بهره می گیرند (سراجی، ۱۳۹۱).

لیم و ریچاردسون^{۲۰} (۲۰۱۶) تحقیقی با عنوان بررسی تأثیر تجارب شبکه های اجتماعی دانشجویان بر روی حضور و درک اجتماعی استفاده از سایت های شبکه های اجتماعی برای اهداف آموزشی انجام داد. سایت های شبکه های اجتماعی به عنوان ابزاری مؤثر در جهت تقویت حضور اجتماعی پیشنهاد شده است. نتایج نشان داد که استفاده از سایت های اجتماعی دانشجویان اغلب برای دلایل متفاوتی در زندگی روزمره انجام می شود و دانشجویان درک مثبتی برای استفاده از سایت های شبکه های اجتماعی برای اهداف آموزشی نشان دادند. همچنین نتایج نشان داد که تقویت استفاده از تجارب شبکه های اجتماعی همبستگی معناداری با حضور اجتماعی دانشجویان ندارد و اما تأثیرگذاری مثبتی بر درک دانشجویان در استفاده از سایت های شبکه های اجتماعی برای اهداف آموزشی دارد.

میرابوالقاسمی و لاهد^{۲۱} (۲۰۱۶) تحقیقی با عنوان ارزیابی تجربه یادگیری از طریق پشتیبانی شبکه اجتماعی آموزشی در یادگیری تلفیقی انجام دادند. نتایج رابطه معنی داری و پیش گویی کلی از تجربه یادگیری در رابطه با تدریس،

^{۱۱}. Ahn

^{۱۲}. Bivona&Discala

^{۱۳}. Ali

^{۱۴}. Santoso&Muslim

^{۱۵}. Neuman

^{۱۶}. Meenakumar

^{۱۷}. Antony&Vinay

^{۱۸}. Colazzo&Molinari

^{۱۹}. Hawkins&Rudy

^{۲۰}. Lim&Richardson

^{۲۱}. Mirabolghasemi&Iahad

شناخت و حضور اجتماعی در یادگیری تلفیقی با پشتیبانی شبکه‌های اجتماعی نشان داده‌اند. علاوه بر این، حضور اجتماعی مهم‌ترین عامل برای پیش‌بینی تجربه یادگیری کلی دانش‌آموزان است. متزات و وری لینگ^{۲۲} (۲۰۱۵) تحقیقی با عنوان رابطه یادگیری خودتنظیمی و رسانه‌های اجتماعی انجام دادند. استفاده از رسانه‌های اجتماعی ارتباط طبیعی با یادگیری خودتنظیمی دارد. نتایج نشان داد که معلمان رسانه‌های اجتماعی را برای اشتراک اطلاعات با دانش‌آموزان هم در کلاس درس و هم خارج از کلاس درس استفاده می‌کنند. بلاک ریشنان^{۲۳} (۲۰۱۴) تحقیقی با عنوان استفاده از شبکه‌های اجتماعی برای تقویت تجارب یادگیری و تدریس در مؤسسات آموزش عالی انجام داد. رگرسون خطی چندگانه در ۵ عامل بیان شد: درک یادگیری الکترونیکی، دلایل علمی، تسهیل استفاده، راحتی و شبکه‌های اجتماعی که به‌طور مثبتی با مزایای یادگیری و تدریس برگرفته‌شده از استفاده شبکه‌های اجتماعی همبستگی دارند. می‌توان نتیجه گرفت که فعالیت‌های یادگیری و تدریس در مؤسسات آموزشی می‌تواند با استفاده از شبکه‌های اجتماعی و ابزارهای تلفیقی یادگیری الکترونیکی نظیر BOOK۲U بهبود یابد.

ولسیانز و نورتنی^{۲۴} (۲۰۱۲) تحقیقی با عنوان شبکه‌های اجتماعی آنلاین به‌عنوان محیط‌های یادگیری رسمی: تجارب یادگیرندگان و فعالیت‌ها انجام دادند. یافته‌های این پژوهش نشان داد که یادگیرندگان از تجارب یادگیری فراهم‌شده توسط شبکه اجتماعی آنلاین لذت بردند و از شبکه استقبال کردند و هم از یکدیگر در یادگیری و افزایش تجارب خود و دانش‌آموزان دیگر حمایت کردند.

تسو و همکاران^{۲۵} (۲۰۰۸) در پژوهشی که در زمینه محیط‌های یادگیری انجام دادند، دریافتند که استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، یادگیرندگان و اساتید را قادر می‌کند که به‌آسانی به محتوای یادگیری موردنیاز خود دسترسی پیدا کرده و به همان سادگی نیز آن را گسترش و نشر دهند.

توکلی و کیان (۱۳۹۴) پژوهشی با عنوان تجارب زیسته دانش‌آموزان دوره ابتدایی در زمینه شبکه‌های اجتماعی موبایل بنیان انجام دادند. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که کودکان در سنین پایین ابتدا از طریق اعضای خانواده با شبکه‌های اجتماعی آشنا می‌شوند و دید مثبتی نسبت به فضای حاکم در این شبکه‌ها دارند، اما به‌مرور زمان که کودکان خودشان کاربر شبکه‌های اجتماعی می‌شوند به دلیل عدم بسترسازی مناسب در فضای مجازی و مواجهه آن‌ها با فیلم‌ها، عکس‌ها و مطالب نامناسب، نگرش و کاربری منفی نسبت به شبکه‌های اجتماعی پیدا می‌کنند.

نتایج پژوهش‌های مختلف نشان داده است که استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در آموزش و یادگیری به ایجاد تجارب یادگیری معنادار اثربخش و لذت‌بخش برای یادگیرندگان منجر می‌شود (گاریسون و کانوکا^{۲۶}، ۲۰۰۴؛ ریوزی و همکاران^{۲۷}، ۲۰۰۶؛ باربر و پلاغ^{۲۸}، ۲۰۰۹؛ هانگ و یین^{۲۹}، ۲۰۱۰؛ تسو و همکاران، ۲۰۱۱). همچنین

^{۲۲}. Metzaz& veriling

^{۲۳}. Balakrishnan

^{۲۴}. Veletsianos&Navarrete

^{۲۵}. Tsai&Et al

^{۲۶}. Garrison&Kanuka

^{۲۷}. Ruiz&Et al

^{۲۸}. Barbour&Plough

^{۲۹}. Hung&Yuen

استفاده از رسانه‌های اجتماعی تجارب یادگیری مشارکتی دانش‌آموزان را گسترش می‌دهد و فرصت‌هایی برای یادگیری خودتنظیمی دانش‌آموزان ارائه می‌دهد (مکلوقین و لی^{۳۰}، ۲۰۰۷). برخی پژوهش‌ها دریافته‌اند که استفاده از رسانه‌های اجتماعی روابط معلم-شاگردی و یادگیری اثربخش را تقویت می‌کند (جانسون^{۳۱}، ۲۰۱۱، مازر^{۳۲}، مورفی و سایموند^{۳۳}، ۲۰۰۹). برخی پژوهش‌های دیگر نشان می‌دهد که به‌کارگیری شبکه‌های اجتماعی مجازی می‌تواند درگیری دانش‌آموزان در آموزش را افزایش دهد (جانکو^{۳۴}، ۲۰۱۱، هیبرگر و لوکن^{۳۵}، ۲۰۱۱).

با توجه به اهمیت تأثیر ارتباطات غیررسمی خارج از فضای مدرسه میان دانش‌آموزان، بر ارتقاء فرآیند یادگیری آنان، نقش شبکه‌های اجتماعی برخط در ابزارهای آموزشی مدارس روزبه‌روز چشم‌گیر می‌شود (رابلیر و همکاران^{۳۶}، ۲۰۱۰). ابزارهای آموزشی مبتنی بر شبکه اجتماعی، تفاوت قابل‌ملاحظه‌ای با سیستم مدیریت آموزش سنتی دارند، به‌طوری‌که یادگیرندگان می‌توانند از طریق آن‌ها، تجربیات خویش را به‌آسانی با یکدیگر به اشتراک بگذارند (میناکوماری و همکاران، ۲۰۱۳).

همچنین شبکه‌های اجتماعی می‌توانند مهارت‌ها و اطلاعات افراد را در محیط‌های رسمی و غیررسمی از طریق به اشتراک‌گذاری دانش و توسعه مهارت‌ها در محیط‌های مجازی ارتقا دهند (کولین^{۳۷}، راهیلی^{۳۸}، ریچاردسون و ترد^{۳۹}، ۲۰۱۰، پالونن و هکاراینن^{۴۰}، ۲۰۱۳). ازاین‌رو برخی از دانشگاه‌ها و مدارس با درک اهمیت این موضوع به‌تدریج دانش‌آموزان و دانشجویان خود را برای ورود به محیط‌های یادگیری مجازی ترغیب می‌کنند.

درواقع تعامل اجتماعی در چهارچوبی آنلاین می‌تواند به دانشجویان در اشتراک تجارب و مشارکت در عناوین مربوطه کمک می‌کند. در این حالت، شبکه‌های اجتماعی می‌توانند به‌عنوان عامل آموزشی با یادگیری مبتنی بر مسئله عمل کند (لیکاردی و همکاران^{۴۱}، ۲۰۱۵).

با توجه به موارد مطرح‌شده فرضیه‌های پژوهش به شرح زیر می‌باشد:

- بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و کیفیت تجارب یادگیری رابطه وجود دارد.

- بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با مؤلفه‌های کیفیت تجارب یادگیری رابطه وجود دارد.

روش

با توجه به موضوع تحقیق، این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش همبستگی است. در این پژوهش، جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان اول متوسطه دختر از شهرستان کاشان بودند که در سال ۹۵-۹۴ مشغول به تحصیل بودند و در مجموع ۲۰۵ نفر بودند. نمونه پژوهش دانش‌آموزان اول متوسطه دختر بودند که از میان ۲۰۵ نفر از آن‌ها،

^{۳۰}. McLaughlin&Lee

^{۳۱}. Johnson

^{۳۲}. Mazer

^{۳۳}. Murphy&Simonds

^{۳۴}. Junco

^{۳۵}. Heiberger&Loken

^{۳۶}. Roblyer

^{۳۷}. Colline

^{۳۸}. Rahilly

^{۳۹}. Richardson&Third

^{۴۰}. Palonen&Hakkarainen

^{۴۱}. Liccardi&Et al

بر اساس جدول مورگان، ۱۰۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری در این پژوهش خوشه‌ای می‌باشد بدین صورت که پس از انتخاب یک منطقه آموزش و پرورش کاشان و با انتخاب یک مدرسه از منطقه مورد نظر و انتخاب سه کلاس از مدرسه مورد نظر، پرسشنامه توزیع و داده‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

ابزار اندازه‌گیری در پژوهش حاضر شامل پرسشنامه کیفیت تجارب یادگیری می‌باشد.

پرسشنامه کیفیت تجارب یادگیری: این پرسشنامه توسط نیومن (۱۹۹۰) ساخته شده است که دارای ۱۲ ماده است و چهار حیطه مختلف کیفیت تجارب یادگیری را تحت پوشش قرار می‌دهد. هر کدام از آزمودنی‌ها با استفاده از یک مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت، یعنی از خیلی ضعیف تا عالی، این ماده‌ها را درجه‌بندی می‌کنند. بدین نحو که به پاسخ خیلی ضعیف=۱، ضعیف=۲، متوسط=۳، قوی=۴، خیلی قوی=۵ تعلق می‌گیرد. چهار حیطه شامل (۱) منابع؛ از جمله کیفیت کتابخانه و امکانات مربوط به سایت کامپیوتری، (۲) محتوا؛ از جمله کیفیت راهنمایی تحصیلی و درسی و میزان ارزشمندی موضوعات درسی ارائه شده (۳) انعطاف‌پذیری یادگیری؛ شامل وجود فرصت یادگیری مستقل، قدرت انتخاب دروس مختلف و وجود بحث و مذاکره لازم در کلاس و در نهایت (۴) کیفیت روابط رسمی و غیررسمی اساتید و دانشجویان است. ضرایب اعتبار این آزمون، از طریق همبسته کردن آن با پرسشنامه فشارزای دانشجویی (پولادی ری شهری، ۱۳۸۵) به دست آمد که به ترتیب ۰/۴۵، ۰/۶۱، ۰/۵۳، ۰/۵۱ - محاسبه شده‌اند همه این ضرایب در سطح ۰/۰۱ خیلی معنادار هستند. ضرایب پایایی به دست آمده برای این چهار حیطه به ترتیب، ۰/۷۱، ۰/۷۴، ۰/۸۶، ۰/۹۱ است که به وسیله نیومن به دست آمده است. نیومن (۱۹۹۰) به منظور تعیین اعتبار ابعاد پرسشنامه، رابطه آن‌ها را با دلبستگی به تحصیل، خشنودی از تجارب دانشگاهی و نیز عملکرد تحصیلی دانشجویان محاسبه کرده است. نتایج نشان دادند که روابط معناداری در طیف ۰/۳۵ تا ۰/۶۷ بین ابعاد پرسشنامه کیفیت یادگیری و متغیرهای ذکر شده وجود داشت. در پژوهش نعامی (۱۳۸۸)، ضرایب همسانی درونی حیطه‌های چهارگانه با روش آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۶، ۰/۷۹، ۰/۸۵، ۰/۸۲ محاسبه گردیده است.

برای بررسی روایی پرسشنامه کیفیت تجارب یادگیری رابطه همبستگی بین هر مؤلفه این پرسشنامه را با نمره کل گرفتیم.

جدول ۱. نتایج ضریب همبستگی بین هر مؤلفه کیفیت تجارب یادگیری با نمره کل برای همبستگی درونی

ضریب همبستگی	
کیفیت منابع	۰/۷۷**
کیفیت محتوا	۰/۶۶**
انعطاف‌پذیری	۰/۴۵**
روابط استاد-دانشجو	۰/۵۱**

همان‌طور که در جدول (۱) مشاهده می‌شود هر ۴ مؤلفه کیفیت تجارب یادگیری در سطح آلفای ۰/۰۱ با نمره کل پرسشنامه (کیفیت تجارب یادگیری) رابطه مثبت و معنی‌دارند. ($P < ۰/۰۱$). در نتیجه این پرسشنامه از همبستگی درونی بالایی برخوردار است؛ و پایایی پرسشنامه حاضر با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۷ تأیید شد.

جدول ۲. شاخص‌های توصیفی مربوط به داده‌های حاصل از کیفیت تجارب یادگیری و مؤلفه‌های آن

شاخص‌های آماری				
متغیر	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
نمره کل	۲۶/۹۷	۸/۷۷	۱۱	۴۳
منابع	۴/۲۷	۲/۰۱	۲	۹
محتوا	۱۰/۱۰	۳/۷۱	۴	۱۷
انعطاف‌پذیری	۵/۳۲	۲/۰۸	۲	۱۰
استاد-دانشجو	۷/۲۷	۲/۷۲	۳	۱۱

کیفیت تجارب
یادگیری

جدول (۲) نتایج تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از اجرای پرسشنامه کیفیت تجارب یادگیری را در سطح توصیفی نشان می‌دهد میانگین و انحراف معیار نمره کل در متغیر کیفیت تجارب یادگیری به ترتیب ۲۶/۹۷ و ۸/۷۷ بود.

جدول ۳. تست نرمال بودن متغیرهای مورد مطالعه پژوهش

شاخص‌های آماری				
متغیر	آماره	درجه آزادی	معنی‌داری	
میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی	نمره کل	۰/۰۹	۹۵	۰/۲۰
	نمره کل	۰/۱۲	۹۵	۰/۲۰
	منابع	۰/۱۲	۹۵	۰/۲۰
	محتوا	۰/۱۲	۹۵	۰/۲۰
	انعطاف‌پذیری	۰/۱۶	۹۵	۰/۱۷
	استاد-دانشجو	۰/۱۱	۹۵	۰/۲۰

جدول (۳) نرمال بودن داده‌ها را نشان می‌دهد. با توجه به اینکه سطح معنی‌داری بالاتر از ۰/۰۵ می‌باشد بنابراین نتیجه‌گیری می‌شود که متغیرها از توزیع نرمال برخوردارند. ($P > 0.05$).

جدول ۴. نتایج تحلیل ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی و کیفیت تجارب یادگیری

نتایج در مشاهده	کیفیت تجارب یادگیری	سطح معنی‌داری
همان طور که جدول (۴)	میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی	۰/۰۰۱

می‌شود، نتایج ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی و کیفیت تجارب یادگیری با ضریب همبستگی ۰/۶۳ در سطح آلفای ۰/۰۱ رابطه مثبت و معنی‌داری را نشان می‌دهد. ($P < 0.01$).

جدول ۵. نتایج تحلیل ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با مؤلفه‌های کیفیت

تجارب یادگیری

رابطه استاد دانشجو	انعطاف‌پذیری	کیفیت محتوا	کیفیت منابع	میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی
۰/۴۵	۰/۴۶	۰/۶۲	۰/۵۲	
۰/۰۰۱	(۰/۸۸)	(۰/۰۰۱)	(۰/۰۰۱)	سطح معنی‌داری

همان‌طور که نتایج در جدول (۵) مشاهده می‌شود، نتایج ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی و مؤلفه کیفیت منابع، کیفیت محتوا، انعطاف‌پذیری و رابطه استاد-دانشجو به ترتیب با ضریب همبستگی ۰/۵۲ و ۰/۶۲ و ۰/۴۶ و ۰/۴۵ در سطح آلفای ۰/۰۱ رابطه مثبت و معنی‌داری نشان می‌دهد. ($P < ۰/۰۱$).

بحث و نتیجه‌گیری

یادگیری به‌روز یکی از سبک‌های زندگی جامعه مدرن شده است. یادگیرندگان به‌طور ثابتی به دنبال اطلاعات برای بیان مشکلات در کار، مدرسه یا توجیه کنجکاوی هستند. برای انجام این امر، اکثر آن‌ها از تکنولوژی دیجیتالی و شبکه‌ای برای کسب و اشتراک اطلاعات استفاده می‌کنند. علاوه بر این، یادگیری در زمینه رسانه‌های اجتماعی به‌طور زیادی خود‌انگیزشی، مستقل و غیررسمی و بخش جدایی‌ناپذیر تجربه دانشجویی شده است. با این وجود، دانشگاه‌های آموزش عالی هنوز متکی به پلت فرم‌های سنتی نظیر سیستم‌های مدیریت یادگیری و دوره هستند که توانمندی آموزشی رسانه‌های اجتماعی را نمی‌توانند نمایان کنند، برای مثال به دانش‌آموزان و دانشجویان اجازه دهند که فضای یادگیری را مدیریت و حفظ کنند و فعالیت‌های یادگیری خود را تسهیل کنند و با هم‌تایان خود از طریق شبکه‌های اجتماعی در ارتباط باشند.

استفاده از تکنولوژی آموزشی و به‌ویژه استفاده از شبکه‌های اجتماعی به توسعه جوامع یادگیری کوچک کمک می‌کند، به‌گونه‌ای که همه فراگیران به‌طور فعال در آن شرکت کردند، اکثر کلاس فعال بودند و این امر داریست مناسبی برای کمک به فراگیران در راستای توسعه مهارت‌های موردنیاز و درک فرایندهای درگیر در مشارکت می‌شود (چارچر^{۴۲}، ۲۰۱۵). فراگیران هر یک می‌توانند وبلاگی برای خود داشته باشند و اظهارنظرهای آن‌ها به وبلاگ یکدیگر ارسال شود. این توانایی به یادگیری رسمی و غیررسمی فراگیران کمک می‌کند (کروس^{۴۳}، ۲۰۰۷).

به‌طور کلی هدف از انجام این پژوهش بررسی رابطه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با راهبردهای یادگیری خودتنظیمی در دانش‌آموزان اول متوسطه است. این پژوهش در شهرستان کاشان یکی از شهرستان‌های استان اصفهان انجام شد. تعداد کل جامعه آماری ۲۰۵ نفر از دانش‌آموزان اول متوسطه دختر بوده است که از این تعداد بر اساس جدول مورگان ۱۰۰ نفر از دانش‌آموزان اول متوسطه دختر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند و ابزار پژوهش نیز دو پرسشنامه راهبردهای یادگیری خودتنظیمی و کیفیت تجارب یادگیری بوده است.

نتایج حاصل از فرضیه اول نشان داد ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و کیفیت تجارب یادگیری با ضریب همبستگی ۰/۶۳ در سطح آلفای ۰/۰۱ رابطه مثبت و معنی‌داری را نشان

^{۴۲}. Curcher
^{۴۳}. Cross

می‌دهد. ($P < 0/01$). نتایج تحقیق حاضر با پژوهش‌های گاریسون و کانوکا (۲۰۰۴)، ریوزی و همکاران (۲۰۰۶)، باربر و پلاغ (۲۰۰۹)، هانگ و یین (۲۰۱۰)، تسو و همکاران (۲۰۱۱)، بلاک ریشنان (۲۰۱۴) و لسیانز و نورتی (۲۰۱۲) (مکلوقین و لی (۲۰۰۷)، لیم و ریچاردسون (۲۰۱۶)، میرابوالقاسمی (۲۰۱۶) و یاپیکی و هودانیلی (۲۰۱۳) همسو می‌باشد.

نتایج حاصل از فرضیه دوم پژوهش نشان داد نتایج ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با مؤلفه‌های کیفیت منابع، کیفیت محتوا، انعطاف‌پذیری و رابطه استاد-دانشجو به ترتیب با ضریب همبستگی ۰/۵۲ و ۰/۶۲ و ۰/۴۶ و ۰/۴۵ در سطح آلفای ۰/۰۱ رابطه مثبت و معنی‌داری نشان می‌دهد. ($P < 0/01$). نتایج پژوهش حاضر با پژوهش‌های جانسون (۲۰۱۱)، مازر، مورفی و سایموند (۲۰۰۹)، تسو و همکاران (۲۰۰۸)، مرز و ریچارد (۲۰۱۱) و یاپیکی و هودانیلی (۲۰۱۳) همسوست.

بخش عمده کاربران شبکه‌های اجتماعی را نوجوانان و جوانان تشکیل می‌دهند. همین جمعیت سنی هستند که اغلب در دوران دانش‌آموزی و دانشجویی قرار دارند. حضور گسترده دانش‌آموزان و دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی، فرصت بی‌نظیری را برای پیگیری آموزش در فضای مجازی فراهم کرده است. دانش‌آموزان از طریق شبکه‌های اجتماعی در تعامل با یکدیگر قرار دارند که بخشی از این تعامل و تبادل می‌تواند در امور درسی و آموزشی باشد. معلمان نیز از طریق شبکه‌های اجتماعی می‌توانند به انتقال و تبادل تجربه و اطلاعات با یکدیگر بپردازند و از سوی دیگر با دانش‌آموزان‌شان در ارتباط آموزشی قرار گیرند. فراتر از این، بخشی از فرایند انتقال دانش می‌تواند از طریق شبکه‌های اجتماعی دنبال شود، مثلاً: برگزاری برخی کلاس‌های درسی، انجام برخی تکالیف عملی و فعالیت‌های فوق‌برنامه می‌تواند در این محیط‌ها با امکانات بیشتری امکان‌پذیر شود (مولایی، ۱۳۹۰).

همچنین استفاده از شبکه‌های اجتماعی در آموزش، استاد را قادر می‌کند دانش و مهارت خود را از طریق انجام دادن فعالیت‌های آموزنده مؤثر ارتقا دهد (هیو، ۲۰۱۱)؛ زمینه‌های هوشی، اجتماعی و سازمانی را تحت راهبری و هدایت خود درآورد (شوارتز و همکاران، ۲۰۰۹)؛ تجارب ارتباطی با دانشجویان را گسترش داده (افوس و آبیت^{۴۴}، ۲۰۰۹)؛ تجارب یادگیری را به هم پیوند دهد (مرز و ریچارد^{۴۵}، ۲۰۱۱)؛ الگوهای تشریک‌مسابی بین دریافت اطلاعات از منابع رسمی و غیررسمی ایجاد کند و الگوهای رفتاری قدیمی را ترک کند (یانگ، ۲۰۰۹؛ سلوین، ۲۰۰۹).

یکی از فرصت‌های اساسی که استفاده از شبکه‌های اجتماعی در آموزش و یادگیری فراهم می‌آورد، امکان دریافت اطلاعات جدید و موردنیاز بدون محدودیت است. تسو و همکاران^{۴۶} (۲۰۰۸) در پژوهشی که در زمینه محیط‌های یادگیری انجام دادند، دریافتند که استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، یادگیرندگان و اساتید را قادر می‌کند که به‌آسانی به محتوای یادگیری موردنیاز خود دسترسی پیدا کرده و به همان سادگی نیز آن را گسترش و نشر دهند. یاپیکی و هودانیلی^{۴۷} (۲۰۱۳) اظهار می‌دارند که محیط یادگیری نامحدود است که در آن تجارب دانش‌آموزان به‌طور مداوم با برنامه‌های شبکه‌های اجتماعی مجازی تازه می‌شود و آن‌ها می‌توانند با به اشتراک‌گذاری منابع و اطلاعات به محتوای نامحدودی دسترسی پیدا کنند.

^{۴۴}. Ophus&Abbitt

^{۴۵}. Mazur &Richards

^{۴۶}. Tsai&Et al

^{۴۷}. Yapici&Hevedanlt

از دیگر ویژگی‌های زیرساختی شبکه‌های اجتماعی مجازی انعطاف‌پذیری و باز بودن آن است. بدین معنی که زیرساخت آن به گونه‌ای طراحی شده است که امکان تغییر، اضافه کردن و اصلاح و هرگونه شخصی‌سازی یادگیری در آن وجود دارد، به گونه‌ای که آن را به ابزار قدرتمندی به منظور متناسب ساختن محتوای یادگیری برای یادگیرنده به طور مجزا تبدیل می‌کند (تو و همکاران^{۴۸}، ۲۰۰۸). به عبارت دیگر در این شبکه‌ها، هر یادگیرنده برداشت خود از اطلاعات موجود را نوشته و به اشتراک می‌گذارد، در صفحه شخصی هر یادگیرنده روند پیشروی او و همچنین نقاط قوت و ضعف مشخص است و امکان شخصی‌سازی یادگیری فراهم آمده است.

درواقع شبکه‌های اجتماعی برای افزایش و تقویت تعاملات اجتماعی در فضای مجازی طراحی شده‌اند. به طور کلی، از طریق اطلاعاتی که بر روی صفحه افراد قرار می‌گیرند، مانند عکس کاربر، اطلاعات شخصی و علایق برقراری ارتباط تسهیل می‌گردد. کاربران می‌توانند صفحات دیگران را ببینند و از طریق برنامه‌های کاربردی مختلف مانند ایمیل و چت با یکدیگر ارتباط برقرار کنند؛ اما شبکه‌ای شدن این وبسایت‌ها از جایی آغاز می‌شود که هر کاربر فهرستی از دوستان تهیه می‌کند و این صفحات شخصی به یکدیگر متصل می‌شوند. هر کاربر می‌تواند دوستان و آشنایانی را که در همان شبکه اجتماعی حضور دارند را به فهرست دوستان خود بیفزاید. همچنین کاربران می‌توانند با جستجو در صفحات کاربران و مشاهده مشخصات آن‌ها با افراد جدیدی آشنا شوند و فهرست دوستان خود را گسترش دهند. این‌ها ابتدایی‌ترین امکانات شبکه‌های اجتماعی هستند. شبکه‌های اجتماعی متناسب با موضوع فعالیتشان امکانات دیگری را هم از قبیل خبرخوانی اینترنتی، بازی‌های آنلاین، قابلیت بارگذاری ویدیو و فایل‌های رایانه‌ای و برقراری ارتباط با سایر رسانه‌های شخصی در گزینه‌هایشان دارند (کیانپور و عدلی پور، ۱۳۹۲).

از سویی در دسترس بودن شبکه‌های اجتماعی مجازی و قابل استفاده بودن از هر مکانی (حتی از طریق تلفن‌های همراه) مسئله زمان و صرف هزینه رفت‌وآمد را جهت آموزش حل کرده است. چراکه در دنیای اطلاعاتی امروز، زمان از اهمیت فراوانی برخوردار است و فرد باید در کوتاه‌ترین زمان ممکن به کسب اطلاعات و دانش موردنیاز خود بپردازد؛ بنابراین کاربرد شبکه‌های اجتماعی در امر یادگیری، این فرایند را تسهیل می‌کند. به دلیل اینکه در محیط یادگیری مجازی، امکان تبادل اطلاعات، تعامل یادگیرندگان باهم و با یاددهنده در سطح بسیار بالایی است یادگیری جذاب‌تر است و فرد ارزش آن چیزی را که یاد می‌گیرد می‌داند، چراکه منطبق با نیازهای اطلاعاتی اوست. شبکه‌های اجتماعی را می‌توان به بارانی تشبیه کرد که اگر در جای نامناسب ببارد می‌تواند سبب جاری شدن سیل یا منشأ شکل‌گیری باتلاق شود. ورود این پدیده به حوزه آموزش و پرورش نیز خالی از این دو نقش نیست؛ بنابراین لازم است به این نکته توجه شود که پیش از فراهم کردن امکان آمیختگی این دو مقوله باید زمینه‌سازی فرهنگی - علمی مناسب برای آن صورت گیرد. اگر اساس آموزش و پرورش انتقال دانش و آگاهی است و دانش نیز چیزی جز اطلاعات شناخته‌شده نمی‌باشد، پس لازم است برای انتقال اطلاعات به مهارت‌های مناسب برای این منظور توجه کرد. فناوری اطلاعات و ارتباطات و در راستای آن شبکه‌های اجتماعی در طی زمانی کوتاه، توانسته است به یکی از اجزای اساسی تشکیل‌دهنده جوامع مدرن تبدیل شود به گونه‌ای که در بسیاری از کشورها به موازات خواندن، نوشتن و حساب کردن، درک فناوری اطلاعات و ارتباطات و تسلط بر مهارت‌ها و مفاهیم پایه فناوری اطلاعات و

^{۴۸}. Tu&Et al

ارتباطات به‌عنوان بخشی از هسته مرکزی آموزش و پرورش این جوامع مورد توجه قرار گرفته است. در حوزه تعلیم و تربیت، فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات مجموعه وسایل و ترکیبات به‌کارگیری کامپیوتر و برقراری ارتباط است که به اشکال مختلف، معلمان، دانش‌آموزان، فرایند یادگیری و گسترده بالایی از فعالیت‌های آموزشی را مورد حمایت قرار می‌دهند. پژوهشی مختلفی برداشت یادگیرنده از فناوری شبکه‌های اجتماعی را مورد توجه قرار داده‌اند. به‌عنوان نمونه، گزارش شده است استفاده از فناوری ویکی برای اهداف یادگیری همیارانه به برداشت دانشجویان از مفید بودن آن به‌ویژه برای انجام تکالیفشان بستگی دارد (گوو و استیونز^{۴۹}، ۲۰۱۱).

پیشنهاد می‌شود حال که فناوری اطلاعات محیط ما را احاطه کرده ما ابتدا زیرساخت‌ها را برای نشر این ابزارها آماده کرده و سواد اطلاعاتی آن را به خصوص در میان نسل آموزش‌دهنده خود، یعنی دبیران و اساتید آماده کنیم و با برگزاری دوره‌های کوتاه آموزشی معلمان و اساتید را در به‌کارگیری رایانه، اینترنت و چگونگی تلفیق برنامه درسی با شبکه اجتماعی آموزش دهیم. سپس به نسل جوان که خود بسیار باانگیزه در این راه قدم می‌گذارد آموزش دهیم که چگونه بهترین استفاده را داشته باشد. چراکه این ابزارها چاقوی دو لبه‌ای هستند که در عین تمامی نکات مثبت ذکر شده متأسفانه نکات و آثار مخرب بسیاری نیز به دنبال دارند. در این میان، وظیفه نخبگان و آگاهان به اینترنت و دل سوزان فرهنگ اسلامی و انقلاب این است که به کمک نشریه‌ها یا تألیف و ترجمه کتاب‌های کارآمد و به‌روز در این راه، چگونگی استفاده درست از این فضا را آموزش دهند و کاربران را با سایت‌های سودمند و آموزنده و کارکردهای مثبت این پدیده ارتباطی آشنا سازند.

همچنین مدارس را با امکانات ارتباطی از جمله وایرلس، ای. دی. اس. آل و وب‌سایت‌های آموزشی اختصاصی مجهز نموده و از نیروی انسانی کارآمد در مدارس استفاده کرد. نظام آموزش و پرورش کشور باید بر پایه استفاده بهینه از وسایل ارتباط جمعی و وسایل کمک‌آموزشی مبتنی بر کاربرد فناوری‌های اطلاعاتی و شبکه‌های اجتماعی مجازی تجدید ساختار شود و همچنین محتوای متون آموزشی باید بر اساس معلومات نظری و تحولات دنیای معاصر و تغییرات گسترده علمی و روش‌شناسی موردبازنگری و بازنویسی نظام‌مند قرار گیرد.

---

^{۴۹}. Guo&Stevens

منابع

- اسدپور، مسعود. (۱۳۹۲). کشف شبکه‌های پنهان کاربران سایت بالاترین، فصلنامه پژوهش‌های حفاظتی امنیتی، دوره اول، شماره ۳. ص ۴۷-۶۶.
- پرویز، کورش و شریفی، مسعود. (۱۳۹۰). رابطه راهبردهای شناختی و فراشناختی با میزان موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان شهری و روستایی مقطع متوسطه، فصلنامه راهبردهای آموزش، ۴(۱)، ۶-۱.
- توکلی، مینا و کیان، مرجان. (۱۳۹۴). تجارب زیسته دانش‌آموزان دوره ابتدایی در زمینه شبکه‌های اجتماعی موبایل بنیان، مجموعه مقالات همایش ملی شبکه‌های اجتماعی مجازی: بستری برای آموزش و یادگیری، انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی. ۱۲۲-۱۰۹.
- سراجی، فرهاد. (۱۳۹۱). محیط یادگیری مجازی، امکانی برای کمک به بهبود فرهنگ یادگیری، راهبرد فرهنگ، ۱۸-۱۷.
- فتحی، سروش. وثوقی، منصور و سلمانی، گودرز. (۱۳۹۳). بررسی رابطه مصرف شبکه‌های اجتماعی مجازی با سبک زندگی جوانان، فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان، سال چهارم، شماره سیزدهم، صفحات ۸۸-۶۹.
- قاسم‌زاده، مرتضی. (۱۳۹۰). نقش شبکه‌های اجتماعی در تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی:
<http://www.siasatema.com/NSite/FullStory/News/?Id=۱۶۱۲۳>
- کیانپور، مسعود و عدلی پور، صمد. (۱۳۹۲). تبیین جامعه‌شناختی تأثیر شبکه اجتماعی فیس‌بوک بر هویت قومی کاربران ترک در ایران، مجله جامعه‌شناختی کاربردی، سال بیست و چهارم، شماره پیاپی ۵۲، ص ۸۴-۶۴.
- مجردی، وحید. اسلامی، علی و جمال، سعید. (۱۳۹۳). بررسی وضعیت استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بین دانشجویان استان خراسان شمالی، فصلنامه دانش انتظامی خراسان شمالی، صص ۹۹-۸۵.
- مولایی، محمدمهدی. (۱۳۹۰). کاربردها و فرصت‌های شبکه‌های اجتماعی مجازی، جامعه اطلاعاتی، شماره ۱۶:
<http://www.magiran.com/magtoc.asp?mgID=۶۱۵۴&Number=۱۶&Appendix=۰>
- نعامی، عبدالزهرا. (۱۳۸۸). رابطه بین تجارب یادگیری با فرسودگی تحصیلی دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه شهید چمران اهواز، مجله مطالعات روانشناختی، دوره ۵/شماره ۳، پاییز ۸۸.
- هابرماس، یورگن. (۱۳۸۵). جهانی‌شدن و آینده دموکراسی. (ترجمه کمال پولادی ری شهری)، تهران: مرکز.
- Ahn, J., Bivona, L. K., & Discala, J. (۲۰۱۱). Social media access in K-۱۲ schools: Intractable policy controversies in an evolving world. *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology*, ۴۸(۱), ۱-۱۰.
- Ali, H. N., Santoso, P. B., & Muslim, M. A. (۲۰۱۲). Social network based learning management system. *IOSR Journal of Computer Engineering (IOSRJCE)*, ۳(۲), ۱۸-۲۳.
- Balakrishnan, Vimala. (۲۰۱۴). Using social networks to enhance teaching and learning experiences in higher learning institutions, *Innovations in Education and Teaching International*, Volume ۵۱, Issue ۶.
- Barbour, M., & C. Plough. (۲۰۰۹). *Social networking in cyberschooling: Helping to make online learning less isolating*. TechTrends ۵۳, no. ۴: ۵۶-۶۰.
- Colazzo, L., & Molinari, A. (۲۰۱۱). Course-centric vs subject-centric vs community-centric approaches to ICT-enabled learning settings. *Proceedings of the Seventeenth International Conference on Distributed Multimedia Systems*.
- Colline, P, Rahilly, K, Richardson, I. & Third, A (۲۰۱۰), *the benefits of social network sites*, University of Western Sydney and Murdoch University. ۱-۲۹.
- Cross, J. (۲۰۰۷). *Designing a web-based learning portal for geographic visualization and analysis in public health.*, Health Informatics, Sep; ۱۷(۳): ۱۹۱-۲۰۸. doi: ۱۰.۱۱۷۷/۱۴۶۰.۴۵۸۲۱۱۴۰۹۷۱۸.

- Curcher, M. (2010). The LMS versus Social Media: A Case Study Examining the use of Learning Technologies by Brazilian Teachers on a Finnish Teacher Education Program. In *Proceedings of E-Learn: World Conference on E-Learning in Corporate, Government, Healthcare, and Higher Education*, (pp. 311-324). Chesapeake, VA: Association for the Advancement of Computing in Education (AACE).
- Garrison, D.R. & Kanuka, H. (2004). Blended learning: uncovering its transformative potential in higher education. *The Internet and Higher Education*, 7 (2), 90-100
- Guo,Z.,& Stevens,K.J. (2011).Factors influencing perceived usefulness of wikis for group collaborative learning by first year students. *Australasian Journal of Educational Technology*, 27(2), 221-242.
- Hew, K. F. (2011). Students' and teachers' use of Facebook. *Computers in Human Behavior*, 27(2), 772-776.
- Hung,H,T & Yuen,S.C.Y (2010): Educational use of social networking technology in higher education, *Teaching in Higher Education*, 15:6, 703-714.
- Jonassen,D. (1999).Activity theory as a framework for designing constructivist learning environments, *ETR-D vol. 46.no1*, pp.61-79.
- Junco, R., G. Heiberger, and E. Loken. 2011. The effect of Twitter on college student engagement and grades. *Journal of Computer Assisted Learning* 27: 119-132.
- Liccardi, Ilaria. Ounnas, Asma. Pau, Reena. Massey, Elizabeth. Kinnunen, Paivi. Lewthwaite, Sarah. Anne Midy, Marie. Sarkar, Chandan. (2010). The role of social networks in students' learning Experiences, ITiCSE-WGR '07 Working group reports on ITiCSE on *Innovation and technology in computer science education* Pages 224-237.
- Lim, Jieun, Richardson, Jennifer C. (2016). *Exploring the effects of students' social networking experience on social presence and perceptions of using SNSs for educational purposes*, *The Internet and Higher Education*, Volume 29, Pages 31-39.
- Matzat and E. M. Vrieling. (2010). Self-regulated learning and social media - a 'natural alliance'? Evidence on students' self-regulation of learning, social media use and student-teacher relationship, *Eindhoven University of Technology / Open University*, The Netherlands version 12-04.
- Mazer, J. P., R. E. Murphy, and C. J. Simonds .(2008). I'll see you on "Facebook": The effects of computer-mediated teacher self-disclosure on student motivation, affective learning, and classroom climate. *Communication Education* 26(1): 1-17.
- Mazur.E &Richards.L; (2011); Adolescents' and emerging adults' social networking online: Homophily or diversity?; *Journal of Applied Developmental Psychology*,26;770-784.
- McLaughlin, C. Lee, M. J. W. (2007). Social Software and Participatory Learning: Pedagogical Choices With Technology Affordances in the Web 2.0 era. In *ICT: Providing Choices for Learners and Learning*. *Proceedings Ascilite Singapore* 2007.
- Meenakumari, J., Antony, B., & Vinay, M. (2013). Measuring the usage of LMS in higher education institutions: An analysis. *International Journal of Advanced Computational Engineering and Networking*, 1(2), 61-65.
- Mirabolghasemi, Marva. Iahad, Noorminshah A. (2016). *Evaluating Learning Experience through Educational Social Network Support in Blended Learning, Mobile and Blended Learning Innovations for Improved Learning Outcomes*, 16.
- Neelamalar, M., Chitra, P, (2009). "New media and society: A Study on the impact of social networking sites on indian youth".Retrived From www.ec.ubi.pt/ec/07/pdf/neelamalar-newmedia.Pdf.
- Ophus, J. D. & Abbitt, J. T. (2009). Exploring the potential perceptions of social networking systems in university courses. *MERLOT Journal of Online Learning and Teaching*, 9(4), 739-748.http://jolt.merlot.org/vol9no4/ophus_1209.pdf
- Palonen, T., & Hakkarainen, K (2013), Patterns of interaction in computersupported learning: A social network analysis. In *Fourth International Conference of the Learning Sciences*. pp224-239.

- Poore, M. (2013). *Using social media in the classroom: A best practices guide*. London: SAGE Publications Ltd.
- Roblyer M.D, McDaniel M, Webb M, Herman J, & Vince Witty J. (2010). Findings on Facebook in higher education: A comparison of college faculty and student uses and perceptions of social networking site. *The Internet and Higher Education* Volume 13, Issue 3, Pages 134-140.
- Ruiz, J.G., Mintzer, M.J., & Leipzig, R.M. (2006). *The impact of e-learning in medical education*. *Academic Medicine*, 81 (3), 207-212.
- Schwartz, J.L, Donovan, J, & Guido-DiBrito, F. (2009). Stories of Social Class: Self- Identified Mexican Male College Students Crack the Silence. *Journal of College Student Development*, Volume 50, Number 1, January/February 2009, pp. 50-66.
- Selwyn, N. (2009). Web 2.0 applications as alternative environments for informal learning: a critical review. *Paper presented at the OECD-KERIS. expert meeting*. Alternative learning environments in practice: Using ICT to change impact and outcomes. 1-10.
- Tsai, C.V, Shen P.D & Tsai, M.C. (2011). Developing an appropriate design of blended learning with web-enabled self-regulated learning to enhance students' learning and thoughts regarding online learning, *Behaviour & Information Technology*, 30:2, 261-271.
- Tu, C., M. Blocher. & J. Ntoruru. (2008). Integrate Web 2.0 technology to facilitate online professional community: EMI special editing experiences. *Educational Media International*. 46, no. 4: 330-41.
- Veletsianos, George. Navarrete, Cesar C. (2011). *Online Social Networks as Formal Learning Environments: Learner Experiences and Activities*, Retrieved From <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/1078/2077>
- Yang, Y.T.C. (2009). *A catalyst for teaching critical thinking in a large university class in Taiwan: Asynchronous online discussions with the facilitation of teaching assistants*. *Educational Technology Research and Development*, 56 (3), 241-264.
- Yapici, I. U, Hevedanli, M. (2013). *Educational use of social networks: Facebook case study*. *European Journal of Research on Education, Special Issue: Educational Technology and Lifelong Learning*, 17-21.